

ASPECTE METODOLOGICE ALE EVALUĂRII COMPUNERILOR ÎN CLASELE PRIMARE

Silvia GOLUBIȚCHI, dr. ped., conf. univ.

Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. Compunerea constituie cadrul cel mai potrivit capacităților de exprimare a elevilor. Ele constituie un mijloc important în educația elevilor: le trezesc emoții, îi învață a aprecia cele văzute și re trăite, le dezvoltă capacitatea elevilor de a observa, de a stabili legăturile de cauzalitate dintre fenomene, evenimente, fapte, compară, contrapune, concluzionează. Ele oferă elevilor posibilitatea să aplice o serie de cunoștințe însușite în cadrul altor discipline de învățământ, le formează deprinderea de a deosebi esențialul de neesențial, de a observa și prezenta caracteristicile unor obiecte și fenomene, de a aduna material în legătură cu o anumită temă, de a-l sistematiza. Actualmente compunerile se evaluează în baza criteriilor de succes, anunțate elevilor.

Cuvinte-cheie: compunere, tipuri de compuneri, criterii de evaluare, criterii de succes, elevi.

Summary. Composition is the most appropriate framework for students' expressive abilities. They are an important means in educating students: they arouse their emotions, teach them to appreciate what is seen and relived, develop their students' ability to observe, to establish causal links between phenomena, events, facts, compare, contrast, conclude. They offer students the opportunity to apply a range of knowledge acquired in other educational disciplines, train them to distinguish the essential from the non-essential, to observe and present the characteristics of objects and phenomena, to gather material related to a particular topic, to systematize it. Currently, the compositions are evaluated based on the success criteria announced to the students.

Keywords: composition, types of compositions, evaluation criteria, success criteria, students.

Una dintre responsabilitățile învățătorului este formarea și dezvoltarea capacității de exprimare corectă scrisă și orală a elevilor. La realizarea acestui obiectiv contribuie toate disciplinele de învățământ din ciclul primar, însă limba și literatura română se detașează, atât în ceea ce privește ponderea deținută în planul-cadru, cât și în ceea ce privește desfășurarea concretă a activităților.

Noile orientări ale didacticii scrierii impun nu numai diversificarea situațiilor de comunicare, ci și abordarea unor specii cât mai variate. Aceste specii se clasifică în trei categorii textuale: *scrierea funcțională*, *scrierea imaginativă* și *scrierea despre textul literar* [5, p.160].

I. *La nivelul scrierii funcționale se includ:* bilețelul, felicitarea, cartea poștală, invitația scrisoarea. Aceste tipuri de texte se regăsesc în manualele claselor primare conform Curriculumului Național: Învățământul Primar.

În activitatea școlară elevii le utilizează mai rar, dar este necesar de cunoscut cerințele de redactare și pot fi abordate ambele metode:

- *inductivă* (elevii analizează un grupaj de texte și evidențiază trăsăturile definitorii);

- *deductivă* (învățătorul prezintă caracteristicile speciei, iar elevii le identifică într-o serie de texte propuse spre lectură).

În ambele cazuri se respectă aceleași etape de scriere:

1. etapa prezentării a sau descoperirii tiparului textual;
2. etapa producerii de text;
3. etapa analizei textului produs din perspectiva tiparului de la care s-a pornit.

Etapa de evaluare a compunerilor conform *Metodologiei privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori clasa a III-a* prevede enumerarea criteriilor de evaluare. *Criteriile de evaluare* se anunță anticipat elevilor în formă de *criterii de succes*, formulate în limbaj accesibil, pe scurt, folosind verbe, de obicei la persoana I singular.

Tablel 1. Criterii de evaluare și criterii de succes pentru scrierea funcțională (1, p.14)

Criterii de succes	Criteriile de evaluare
Bilețelul 1. Respect părțile componente ale bilețelului. 2. Utilizez formula de adresare. 3. Scriu data. 4. Alcătuiesc conținutul conform temei propuse. 5. Utilizez formula de încheiere. 6. Respect ordinea ideilor. 7. Respect regulile de scriere și de punctuație. 8. Urmăresc aranjarea în pagină	1. Respectă părțile componente ale bilețelului. 2. Utilizează formula de adresare. 3. Scrie data. 4. Alcătuieste conținutul conform temei propuse. 5. Utilizează formula de încheiere. 6. Respectă ordinea ideilor. 7. Respectă regulile de scriere și de punctuație. 8. Urmărește aranjarea în pagină
Anunțul 1. Respect părțile componente ale anunțului (Ce? Cât? Cum? Unde? Când?). 2. Scriu cuvântul Anunț. 3. Alcătuiesc conținutul conform temei propuse. 4. Respect ordinea ideilor. 5. Respect regulile de scriere și de punctuație. 6. Urmăresc aranjarea în pagină.	1. Respectă părțile componente ale anunțului (Ce? Cât? Cum? Unde? Când?). 2. Scrie cuvântul Anunț. 3. Alcătuieste conținutul conform temei propuse. 4. Respectă ordinea ideilor. 5. Respectă regulile de scriere și de punctuație. 6. Urmărește aranjarea în pagină.

II. *La nivelul scrierii imaginative se regăsește compunerea cu suport vizual* (ilustrații și benzi desenate) sau *verbal* (cuvinte de sprijin, început și final dat, plan de idei), pe de o parte, și *compunerea liberă*, pe de altă parte.

Scrierea imaginativă include secvențe de alegere a subiectului și prezența momentelor de scriere liberă, de scriere fără constrângeri formale.

Compunerea școlară este o întreprindere dificilă, migăloasă și pretențioasă care se bazează, însă, pe abilități învățate anterior.

Compunerile sunt clasificate de V. Molan și M. Peneș [2, p.39-43]:

- a. după forma de elaborare: *orale sau scrise*;
- b. după modalitatea de elaborare: *colective, semicolective, independente (individuale)*;
- c. după modul de expunere: *narative și descriptive*;
- d. după materialul de sprijin: *compuneri pe baza unor ilustrații, tablouri sau diapozitive; compuneri pe baza unui text cunoscut; compuneri pe baza unor proverbe, zicători, ghicitori; compuneri după desene proprii; compuneri pe baza observațiilor și impresiilor elevilor, a imaginației acestora; compuneri prin analogie*;

- e. după tehnica folosită: *compuneri cu început dat; compuneri cu sfârșit dat; compuneri cu cuvinte de sprijin; compuneri cu propoziții de sprijin.*
- f. *compuneri libere;*
- g. *compuneri-corespondență și cu destinație oficială (bilete, scrisoare);*
- h. *compuneri gramaticale.*

S. Nuță exemplifică următoarele aspecte surprinse de varietatea tipurilor de compunere ce au rolul de a crea deprinderi de comunicare scrisă [4, p. 369]:

- redarea conținutului unui text;
- povestirea, relatarea unei întâmplări trăite, auzite, văzute, citite, imaginate;
- descrierea unui aspect văzut sau imaginat;
- descrierea tehnică sau științifică;
- narativul științific;
- crearea portretului unei persoane;
- compuneri de corespondență;
- compuneri care au ca element de plecare ilustrațiile sau un început dat.

Etapile realizării unei *compuneri literare* sau științifice sunt:

1. *Documentarea* – stabilirea temei, a scopului, informarea din diverse surse, observații din realitatea vieții. Elevii adună informații despre scriitori și creațiile lor recurând la manual, studiind textele literare, comentariile, referințele critice incluse în el, acestea devenind principalele „surse de inspirație.
2. *Întocmirea planului de idei* – organizarea ideilor într-un plan ideatic general (idei principale și secundare);
3. *Dezvoltarea ideilor* – pentru fiecare idee principală se notează în schemă ideile secundare, observațiile, argumentele;
4. *Redactarea compunerii* – urmărind planul realizat anterior, tipul compunerii, părțile compunerii: introducerea, cuprinsul și încheierea;
5. *Verificarea compunerii* – se recitește compunerea, se corectează, se reformulează anumite formulări;
6. *Analiza compunerii și notarea ei* – discutarea compunerii cu elevii, analiza și aprecierea compunerii.

Tabelul 2. Criterii de evaluare și criterii de succes pentru scrierea imaginativă [1]

Criterii de succes	Criteriile de evaluare
<p>Compoziția (scris)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Întocmesc ghidat planul compoziției. 2. Alcătuiesc propoziții dezvoltate, folosind expresii plastice sau după caz, reperate date. 3. Respect părțile textului: introducere, cuprins, încheiere. 4. Expun coerent și clar fiecare gând. 5. Evit repetările de cuvinte. 6. Respect ordinea ideilor. 7. Respect numărul propus de enunțuri. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Întocmește ghidat planul compoziției. 2. Alcătuieste propoziții dezvoltate, folosind expresii plastice sau după caz, reperate date. 3. Respectă părțile textului: introducere, cuprins, încheiere. 4. Expune coerent și clar fiecare gând. 5. Evită repetările de cuvinte. 6. Respectă ordinea ideilor. 7. Respectă numărul propus de enunțuri.

8. Respect regulile de scriere și de punctuație. 9. Potrivesc titlul compoziției. 10. Urmăresc aranjarea în pagină a unui text scris (titlul, alineate). 11. Respect tematica/cerința propusă	8. Respectă regulile de scriere și de punctuație. 9. Potrivește titlul compoziției. 10. Urmărește aranjarea în pagină a unui text scris (titlul, alineate). 11. Respectă tematica/cerința propusă.
---	--

III. În spațiul scrierii despre textul literar, documentele școlare situează: răspunsul la întrebări și formularea de întrebări privind conținutul textelor studiate, povestirea unor fragmente de text, realizarea planului de idei și povestirea textului pe baza unui plan [4, p.156].

Elevii clasei pot scrie un text literar sau un text nonliterar, de aceea este bine de specificat tipul de text pentru a respecta algoritmul propus în tabelul 3.

Tabelul 3. Reprezentarea contrastivă a textului literar și nonliterar

Text literar	Text nonliterar
1. anunțarea temei generale și specificarea ei de fiecare elev în parte; 2. reflecție individuală asupra subiectului ales; 3. scrierea liberă și prima ciornă; 4. seria ciornelor succesive; 5. varianta finală și publicarea ei; 6. lectura compunerilor.	1. anunțarea unei teme comune pentru întreaga clasă; 2. discutarea temei cu întreaga clasă; 3. realizarea unui plan comun; 4. redactarea textului; 5. lectura, corectarea și rescrierea în formă finală; 6. lectura textului.

Alt tip de scriere este *scrierea reflexivă*, prezentă prin „exercițiile de povestire în scris a unor fapte și întâmplări personale”, ce reunește amintirile, mărturisirile, jurnalele intime și autobiografiile.

Enumerarea evidențiază faptul că narațiunea personală nu poate fi redusă la compunerile cu titlul „Cum mi-am petrecut vacanța” și că presupune realizarea unor activități de scriere variate, precum redactarea unor file de jurnal, a unor fișe autobiografice sau, de ce nu, a unor autobiografii imaginare.

E vorba de un exercițiu de retrăire a unor momente trecute, retrăire ce pornește de la un suport material (obiecte, cuvinte, care provoacă amintiri). Activitățile de acest tip pot avea durate variabile (15-20 de minute), timp în care elevii, pornind de la un „pre-text”, redactează o scurtă compunere.

Pot fi utilizate diverse materiale didactice de evaluare a compunerilor, dintre care:

Fișă de evaluare a compunerii

Fii atent dacă:

- s-a ținut seama de titlu;
- nu sunt abateri de la subiect;
- a avut un plan bun;
- s-au respectat părțile compunerii;
- fiecare idee a constituit un alineat;
- exprimarea este clară;
- nu s-au repetat aceleași cuvinte;
- aranjarea în pagină este corectă;

- scrisul este lizibil și caligrafic.

Grilă de autoevaluare

- Respect cele trei părți ale compunerii
- Potrivesc conținutul cu titlul
- Dezvolt planul de idei
- Construiesc propoziții și ordonez idei
- Folosesc expresii frumoase
- Așez corect textul în pagină (titlu , dată , alineate)
- Scriu corect, caligrafic, îngrijit.

Tabelul 4. Expresii atitudinale proprii [3]

Puncte forte	Puncte slabe
Reușit s-a dovedi a fi... Ceea ce impresionează în compoziția respectivă... Am admirat în compunerea dată... Apreciez în compunere... Este demn de admirat în compoziția dată...	A fost neclar momentul... Vreau să precizez... Am o neclaritate... Mi s-a părut dificil de înțeles... E mai greu să înțeleg... Am depistat unele greșeli... M-a pus pe gânduri...
Recomandări	Felicități
Ți-aș recomanda... Aș dori ca altădată... Îți propun să... Ar fi bine dacă... Sunt de părerea că... E bine să acorzi atenție la... Va trebui să ții cont de...	Lucrarea ta merită o apreciere înaltă Te felicit pentru o compunere reușită... Îți doresc și alte realizări frumoase... Sincere felicitări... Bravo, bravissimo! Excelent și felicitări! Mă bucur pentru tine!

Compunerile oferă elevilor posibilitatea să aplice o serie de cunoștințe însușite în cadrul altor discipline de învățământ și se desfășoară după anumite cerințe. Succesele acestor exerciții stimulează la elevi nevoia de activitate creatoare, încrederea în forțele proprii de exprimare. Anume compunerea contribuie și pune bazele comunicării verbale, învățându-l să ia parte atât la actul învățării, cât și să-și exteriorizeze trebuințele, interesele, stările afective.

Bibliografie

1. Metodologia privind evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar, clasele I-IV. Chișinău: MECC, IȘE, 2019.
2. Molan V., Peneș M. Metodica desfășurării orelor de compunere-expunere la ciclul primar. București: EDP, 1983.
3. Niculcea T., Marin M. Limba română, clasa a III-a. Ghidul învățătorului. Chișinău: Editura Cartier, 2007. 79 p.
4. Nuța S. Metodica predării limbii române la clasele primare. Iași: Aramis, 2002.
5. Pamfil A. Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare. Pitești: Paralela 45, 2009. 278 p.